

## Læreplan i samfunnsøkonomi

Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 24. mars 2021 etter delegasjon i brev av 13. september 2013 fra Kunnskapsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjelder fra 01.08.2021

## Om faget

### Fagenes relevans og sentrale verdier

Samfunnsøkonomi handler om å forstå det økonomiske samspillet mellom ulike aktører i privat og offentlig sektor i Norge, og mellom Norge og andre land. Økonomisk teori og tenkemåte gir grunnlag for å forstå sammenhenger i økonomien og økonomisk politikk. Samfunnsøkonomi skal bidra til en forståelse av hvordan politiske beslutninger påvirker økonomi, miljø og velferd. Faget handler også om hvordan verdier blir skapt og fordelt i offentlig og privat sektor. Faget forbereder elevene til videre studier og gir et grunnlag for å delta i samfunnsdebatt og arbeidsliv.

Alle fag skal bidra til å realisere verdigrunnlaget for opplæringen. Samfunnsøkonomi skal bidra til at elevene blir engasjerte deltakere i samfunnet med forståelse av hvordan den økonomiske utviklingen påvirker og legger grunnlag for politiske beslutninger. Faget fremmer kritisk tenkning og etisk bevissthet gjennom arbeid med og refleksjoner over hva som påvirker demokratiske og bærekraftige forhold i økonomisk sammenheng, og demokratiets betydning for et lands økonomiske beslutninger.

### Kjerneelementer

#### Ressursbruk og fordeling

Kjerneelementet ressursbruk og fordeling handler om hvordan samfunn bruker arbeidskraft, realkapital og naturressurser til å produsere varer og tjenester, og hvordan verdiskapingen fordeles mellom de ulike aktørene. Det handler også om hvordan ulike markedsformer fungerer, hva det vil si at markeder er effektive, hva årsakene kan være hvis de ikke er det, og hvilke muligheter myndighetene har til å rette opp markedssvikt.

#### Samfunnsøkonomisk metode og analyse

Kjerneelementet samfunnsøkonomisk metode og analyse handler om økonomiske årsakssammenhenger. Det innebærer å forklare og bruke teori og grafiske modeller, og knytte analysen til den økonomiske virkeligheten.

#### Makroøkonomi og økonomisk politikk

Kjerneelementet makroøkonomi og økonomisk politikk handler om hvordan nasjonale og internasjonale forhold påvirker nasjonale økonomier, og hvordan myndighetene forsøker å styre den økonomiske utviklingen ved hjelp av ulike økonomiske virkemidler. Kjerneelementet handler også om global økonomi, finansmarkeder, konjunkturer, økonomisk utvikling og økonomisk politikk.

## Tverrfaglige temaer

### Demokrati og medborgerskap

I samfunnsøkonomi handler det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap om innsikt i det økonomiske systemet og kunnskap om økonomisk politikk og ulike sentrale økonomiske sammenhenger. Det handler videre om kunnskap om hva demokratiet betyr for den økonomiske utviklingen og fordelingen av ressurser i landet.

### Bærekraftig utvikling

I samfunnsøkonomi handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om sosiale, økonomiske og miljømessige forhold og hvordan disse påvirker hverandre. Det handler også om hvordan økonomisk aktivitet påvirker miljø og fordeling, og hvordan myndighetene kan legge til rette for økonomisk utvikling som tar miljø- og fordelingshensyn for å ivareta dagens og fremtidige generasjoners velferd.

## Grunnleggende ferdigheter

### Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i samfunnsøkonomi innebærer å uttrykke faglige meninger, lytte og gi respons i spontan og forberedt samtale. Det innebærer også å bruke fagspråk i drøfting og refleksjon over økonomiske sammenhenger og problemstillinger og tilpasse muntlig tekst til mottaker og formål. Ferdigheten innebærer i tillegg å bruke kilder på en kritisk og etterprøvbar måte i muntlig sammenheng.

### Å kunne skrive

Å kunne skrive i samfunnsøkonomi innebærer å bruke fagspråk og varierte skrivestrategier for å utforme tekster tilpasset mottaker og formål. Det innebærer å gjøre rede for og reflektere over økonomiske sammenhenger og problemstillinger og bruke kilder på en kritisk og etterprøvbar måte. Det innebærer også å tegne, forklare og bruke grafiske modeller knyttet til samfunnsøkonomisk teori.

### Å kunne lese

Å kunne lese i samfunnsøkonomi innebærer å finne og kritisk vurdere eksplisitt og implisitt informasjon i tekster om økonomiske sammenhenger og problemstillinger. Det innebærer også å sammenligne, tolke og systematisere informasjon i ulike tekster, tabeller og diagrammer og å analysere og vurdere ulike perspektiv og formål med tekster.

## Å kunne regne

Å kunne regne i samfunnsøkonomi innebærer å hente ut, beskrive og tolke informasjon i tabeller, statistikk, diagrammer og andre grafiske framstillinger. Videre innebærer det å gjøre beregninger og å bruke og bearbeide informasjon til å forstå og vise sammenhenger, sammenligne og presentere resultater på ulike måter med utgangspunkt i tabeller og diagrammer.

## Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter i samfunnsøkonomi innebærer å bruke digitale ressurser til å søke etter og innhente informasjon, og å kommunisere og presentere eget arbeid. Digitale ferdigheter i samfunnsøkonomi innebærer å vurdere, bearbeide og sammenstille informasjon, og vise til kilder på en etterprøvbar måte. Det handler også om å utvikle etisk bevissthet og utvise digital dømmekraft ved å følge regler og normer. Videre handler det om å lage og bruke grafiske modeller knyttet til samfunnsøkonomisk teori.

# Kompetansemål og vurdering

## Kompetansemål og vurdering samfunnsøkonomi 1

### Kompetansemål etter samfunnsøkonomi 1

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- velge og bruke kilder, økonomiske teorier og modeller i arbeid med faglige spørsmål, emner og problemstillinger
- gjøre rede for ulike markedsformer og bruke disse til å analysere ulike markeder
- bruke realligningen til å analysere sammenhengen mellom tilgang på og bruk av varer og tjenester i en økonomi
- beskrive hovedtrekkene i privat og offentlig sektor i Norge og drøfte muligheter og utfordringer for næringsliv og offentlig sektor i årene framover
- drøfte årsaker til økonomisk vekst og reflektere over bruttonasjonalproduktet som mål for verdiskaping
- reflektere over ulike sysselsettingstiltak og drøfte hvordan tiltakene kan påvirke ulike typer arbeidsledighet
- gjøre rede for hvordan prisstigning måles, og drøfte årsaker til og konsekvenser av prisstigning
- gjøre rede for formålet med pengepolitikk og finanspolitikk og hvordan politikken påvirker økonomien
- vurdere finansmarkedenes muligheter og utfordringer for utviklingen av samfunnsøkonomien

- utforske og reflektere over hva som påvirker lønnsforskjeller, inntektsfordeling og økonomisk ulikhet, og hvordan myndighetene kan påvirke dette
- reflektere over sammenhengen mellom økonomisk aktivitet og miljøutfordringer, og hva som skal til for å oppnå bærekraftig vekst og utvikling
- analysere hva som påvirker valutakursene, og drøfte konsekvenser av endringer i valutakursen
- gjøre rede for årsaker til internasjonal handel og drøfte muligheter og utfordringer knyttet til økonomisk globalisering

## Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i samfunnsøkonomi 1. Elevene viser og utvikler kompetanse når de setter seg inn i og bruker økonomisk teori og modeller i arbeid med samfunnsøkonomiske emner og problemstillinger, og dagsaktuelle spørsmål. Det innebærer at elevene viser og utvikler kompetanse når de bruker samfunnsøkonomisk metode og analyse til å få innsikt i og forståelse av ressursbruk, fordeling, makroøkonomi og økonomisk politikk.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom varierte muntlige, skriftlige og digitale måter å tilegne seg og vise kompetanse, og ved å la elevene utforske og finne svar på faglige spørsmål og problemstillinger. Læreren skal være i dialog med elevene om utviklingen deres i faget, og elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i samfunnsøkonomi 1.

## Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har ved avslutningen av opplæringen etter samfunnsøkonomi 1. Læreren skal planlegge og legge til rette for at eleven får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger. Læreren skal sette karakter i samfunnsøkonomi 1 basert på kompetansen eleven har vist ved bruk av og innsikt i samfunnsøkonomisk metode og analyse, og forståelse av ressursbruk, fordeling, makroøkonomi og økonomisk politikk.

## Kompetansemål og vurdering samfunnsøkonomi 2

### Kompetansemål etter samfunnsøkonomi 2

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- velge og bruke kilder, økonomiske teorier og modeller i arbeid med faglige spørsmål, emner og problemstillinger
- sammenligne markedstilpasningen for monopol og fullkommen konkurranse og analysere hvordan markedsformene påvirker ressursbruk og fordeling
- reflektere over forskjellen mellom samfunnsøkonomiske og bedriftsøkonomiske vurderinger
- reflektere over hva markedssvikt og samfunnsøkonomisk effektivitet innebærer, og drøfte muligheter og utfordringer ved ulike markedsformer
- utforske og gjøre rede for årsaker til økonomisk vekst i ulike land, og drøfte hvilke virkemidler myndighetene kan bruke for å bidra til økonomisk utvikling på kort og på lengre sikt
- gjøre rede for formålet med og retningslinjene for den økonomiske politikken i Norge og drøfte hvordan denne politikken virker
- gjøre rede for ulike årsaker til arbeidsledighet og vurdere virkemidler mot ledighet
- reflektere over sentrale langsiktige økonomiske utfordringer som Norge står overfor, og drøfte mulige løsninger
- utforske og drøfte forholdet mellom bærekraftig utvikling og økonomisk utvikling og hvordan myndighetene kan forebygge miljøproblemer
- utforske årsaker til økonomisk ulikhet og drøfte tiltak mot økonomisk ulikhet og fattigdomsproblemer i verden
- gjøre rede for hvorfor land handler med hverandre, og drøfte sentrale økonomiske problemstillinger knyttet til frihandel og proteksjonisme
- utforske ulike faktorer som kan påvirke valutakurser, og vurdere hvordan endringer i disse faktorene kan påvirke økonomier
- utforske ulike faktorer som påvirker konkurranseevnen, og drøfte konsekvenser av endringer i konkurranseevnen
- reflektere over økonomiske konsekvenser av uforutsette hendelser og økonomiske sjokk nasjonalt og globalt, og drøfte tiltak for å motvirke negative økonomiske konsekvenser

### Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i samfunnsøkonomi 2. Elevene viser og utvikler kompetanse når de setter seg inn i og bruker økonomisk teori og modeller i arbeid med samfunnsøkonomiske emner og problemstillinger, dagsaktuelle spørsmål og sammenhenger i økonomien. Det innebærer at elevene viser og utvikler

kompetanse når de bruker samfunnsøkonomisk metode og analyse til å få innsikt i og forståelse av ressursbruk, fordeling, makroøkonomi og økonomisk politikk.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom varierte muntlige, skriftlige og digitale måter å tilegne seg og vise kompetanse og ved å la elevene utforske og finne svar på faglige spørsmål og problemstillinger. Læreren skal være i dialog med elevene om utviklingen deres i faget, og elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i samfunnsøkonomi 2.

## Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har ved avslutningen av opplæringen etter samfunnsøkonomi 2. Læreren skal planlegge og legge til rette for at eleven får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger. Læreren skal sette karakter i samfunnsøkonomi 2 basert på kompetansen eleven har vist ved bruk av og innsikt i samfunnsøkonomisk metode og analyse og forståelse av ressursbruk, fordeling, makroøkonomi og økonomisk politikk.

# Vurderingsordning

## Standpunktvurdering

Samfunnsøkonomi 1: Eleven skal ha én standpunkt karakter.

Samfunnsøkonomi 2: Eleven skal ha én standpunkt karakter.

## Eksamen for elever

Samfunnsøkonomi 1: Eleven kan trekkes ut til en muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Eksamen skal ha forberedelsesdel.

Samfunnsøkonomi 2: Eleven kan trekkes ut til en skriftlig eksamen eller en muntlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Skriftlig og muntlig eksamen skal ha forberedelsesdel.

## Eksamen for privatister

Samfunnsøkonomi 1: Privatisten skal opp til en muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Fylkeskommunen avgjør om privatister skal

få forberedelsesdel ved lokalt gitt eksamen.

Samfunnsøkonomi 2: Privatisten skal opp til en skriftlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Eksamen skal ha forberedelsesdel.